

Głos Młodych

Wychodząc naprzeciw różnorodności w edukacji

Głos młodych

**Wychodząc naprzeciw różnorodności w
edukacji**

**Europejska Agencja Rozwoju Edukacji Uczniów ze
Specjalnymi Potrzebami**

Niniejszy raport stanowi podsumowanie wystąpień oraz wniosków przedstawionych podczas Europejskiego Wysłuchania młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi „Głos Młodych: Wychodząc naprzeciw różnorodności w edukacji.” Wysłuchanie to zostało zorganizowane przez Europejską Agencję Rozwoju Edukacji Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami we współpracy z portugalskim Ministerstwem Edukacji. Miało ono miejsce w Lizbonie we wrześniu roku 2007 w ramach portugalskiej prezydencji Unii Europejskiej.

Niniejszy raport został przygotowany przez Agencję w oparciu o wystąpienia delegatów młodzieży uczestniczących w Wysłuchaniu. Do nich wszystkich też kierujemy wyrazy naszej wdzięczności.

Szersze informacje w formie elektronicznej dostępne są na stronie internetowej Agencji: www.european-agency.org/european-hearing2007

Redakcja: Victoria Soriano, Mary Kyriazopoulou, Harald Weber i Axelle Grünberger (pracownicy), Europejska Agencja Rozwoju Edukacji Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami.

Dozwala się cytowanie fragmentów niniejszego dokumentu pod warunkiem umieszczenia dokładnych danych bibliograficznych.

Raport dostępny jest w otwartym formacie elektronicznym w 21 wersjach językowych, aby ułatwić dostęp do zawartych w nim informacji. Elektroniczne wersje raportu dostępne są na stronie internetowej Agencji: www.european-agency.org/site/info/publications/agency/index.html

Tłumaczenie: Maria Libura

Okładka: Viktorija Proskurovska

ISBN: 978-87-92387-37-0 (Elektroniczny)

ISBN: 978-87-92387-16-5 (Druk)

2008

European Agency for Development in Special Needs Education

Sekretariat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Biuro w Brukseli
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Dokument wydany został przy wsparciu Dyrektoriatu Generalnego Komisji Europejskiej ds. Edukacji, Szkoleń, Kultury i Wielojęzyczności:
http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm

SPIS TREŚCI

Przedmowa	5
Wstęp	7
Wybrane fragmenty wystąpienia pani Marii de Lurdes Rodrigues, portugalskiej Minister Edukacji	9
Refleksje przedstawione przez przedstawicieli młodzieży	11
<i>Refleksje wyrażone przez przedstawicieli szkół średnich ogólnokształcących.....</i>	<i>11</i>
<i>Refleksje przedstawicieli szkolnictwa zawodowego.....</i>	<i>14</i>
<i>Refleksje przedstawicieli szkolnictwa wyższego.....</i>	<i>17</i>
Fragment przemówienia pana Valtera Lemos, portugalskiego Sekretarza Stanu ds. Edukacji	20
Deklaracja Lizbońska	21
<i>Edukacja włączająca z punktu widzenia młodzieży.....</i>	<i>21</i>

Przedmowa

Kraje członkowskie Europejskiej Agencji Rozwoju Edukacji Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami postanowiły zorganizować w roku 2007 w Parlamencie Europejskim Wystąpienie, podczas którego zaproszona młodzież ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi miała rozważyć i przedyskutować proces swojej edukacji oraz perspektywy na przyszłość. Szczególny nacisk położono na doświadczenia młodzieży związane z edukacją włączającą, a także pomysły i propozycje w tym zakresie.

Było to drugie tak ważne wydarzenie zorganizowane przez Agencję. Pierwsze europejskie wystąpienie młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi odbyło się w Parlamencie Europejskim w Brukseli w roku 2003.

Wszystkie kraje członkowskie Agencji miały świadomość, że organizacja takiego wydarzenia stanowić będzie poważne wyzwanie, w szczególności z powodu zakładanej ilości uczestników reprezentujących aż 29 państw (w wydarzeniu roku 2003 uczestniczyły 22 państwa).

Wystąpienie odbyło się we wrześniu roku 2007 w Lizbonie. Zostało ono zorganizowane we współpracy z portugalskim Ministerstwem Edukacji w ramach Portugalskiej Prezydencji Unii Europejskiej.

Organizacja tego drugiego Wystąpienia Europejskiego była dla Agencji przywilejem, i sprawiła wielką radość wszystkim zaangażowanym w to wydarzenie osobom. W szczególności pragniemy podziękować 78 delegatom młodzieży, a także ich rodzinom, nauczycielom i personelowi wspomagającemu, Ministerstwom Edukacji, przedstawicielom instytucji europejskich i organizacji międzynarodowych, a także władzom Portugalii, za cały wysiłek włożony w organizację spotkania oraz za uczestnictwo w tym wydarzeniu. Bez zaangażowania wszystkich wymienionych stron, to ważne wydarzenie nie doszłoby do skutku.

Jørgen Greve
Przewodniczący

Cor J. W. Meijer
Dyrektor

Wstęp

W roku 2006 krajowi reprezentanci Agencji otrzymali za zadanie wytypowanie dwóch lub trzech placówek oświatowych z danego państwa – szkół lub klas, które miały następnie uczestniczyć w Wysłuchaniu Europejskim zorganizowanym pod hasłem „Głos młodych: Wychodząc naprzeciw różnorodności w edukacji”. Zgodnie z zaleceniem, jedna z placówek miała reprezentować szkoły średnie, druga – szkoły zawodowe, trzecia natomiast – uczelnie wyższe.

Uczniowie i studenci nominowanych szkół i klas mieli za zadanie wspólnie z kolegami zastanowić się nad przekazem wystąpień uczestników pierwszego Wysłuchania Europejskiego, które odbyło się w Brukseli w roku 2003, a także rozważyć i przedyskutować następujące trzy pytania:

1. Czy możecie opisać **najważniejsze zmiany na lepsze oraz najpoważniejsze wyzwania związane z waszym procesem kształcenia**, o których chcielibyście porozmawiać i którymi chcielibyście się podzielić z kolegami z całej Europy? Czy macie jakieś sugestie lub zalecenia dotyczące tego, jak można by ulepszyć proces kształcenia?
2. Co **sądzicie na temat edukacji włączającej**? Czy chcielibyście zwrócić uwagę na jakieś jej zalety, lub wyzwania i bariery z nią związane? Czy chcielibyście przedstawić lub zasugerować jakieś zalecenia w tym zakresie?
3. Wielu z was ma już jasno sprecyzowane oczekiwania dotyczące dalszej edukacji, pracy i życia. Czy moglibyście opisać **najważniejsze przeszkody**, które, waszym zdaniem, należałoby **usunąć, abyście mogli zrealizować swoje zamierzenia**?

Każda z uczestniczących szkół i klas została poproszona o wytypowanie jednego przedstawiciela młodzieży, który miał uczestniczyć w Wysłuchaniu. W dniu je poprzedzającym wszyscy delegaci spotkali się by wymienić poglądy i przedyskutować w grupach wspomniane wcześniej pytania. Grupy dobrane były zgodnie z poziomem kształcenia: ponadpodstawowym, zawodowym, i wyższym. Wszyscy delegaci doskonale przygotowali się do Wysłuchania. Podczas dyskusji śmiało i otwarcie wymieniano się

poglądami, zachowując jednocześnie należyty szacunek dla cudzych opinii.

Należy mocno podkreślić, że nominowani delegaci reprezentowali bardzo szerokie spektrum różnych specjalnych potrzeb edukacyjnych. Większość z nich uczęszczała do szkół masowych.

Wnioski płynące z dyskusji pomiędzy przedstawicielami młodzieży zostały przedstawione na forum Parlamentu Portugalskiego i dały podstawę sformułowaniu Deklaracji Lizbońskiej “Edukacja Włączająca z punktu widzenia młodzieży”. Pełny tekst deklaracji znajduje się w końcowej części niniejszego raportu, a także załączony jest w postaci osobnej ulotki.

Niniejszy raport przedstawia wybrane fragmenty przemówień portugalskiej Minister Edukacji oraz Sekretarza Stanu, wygłoszonych odpowiednio podczas ceremonii otwarcia i zamknięcia. Stanowią one wyraz poparcia dla edukacji włączającej i zaangażowania portugalskich władz oświatowych w jej szerzenie.

Sama Deklaracja Lizbońska stanowi podsumowanie kwestii podnoszonych przez wszystkich delegatów oraz uzgodnionych przez nich stanowisk; niniejszy raport natomiast przedstawia kluczowe problemy zasygnalizowane przez przedstawicieli młodzieży dotyczące bezpośrednio każdego z trzech poziomów kształcenia reprezentowanych podczas Wysłuchania: średniego, zawodowego, oraz wyższego.

Wybrane fragmenty wystąpienia pani Marii de Lurdes Rodrigues, portugalskiej Minister Edukacji

Podczas ceremonii otwarcia Wysłuchania Europejskiego w Parlamencie Portugalskim „Głos Młodych: Wychodząc naprzeciw różnorodności w edukacji”, Minister Edukacji, pani Maria de Lurdes Rodrigues powiedziała między innymi:

„To zaszczyt i wielka radość gościć przedstawicieli młodzieży z 29 krajów – 26 państw członkowskich Unii Europejskiej oraz 3 innych państw, które dołączyły do naszej inicjatywy, mającej na celu udoskonalenie procesu wdrażania edukacji włączającej w każdej szkole w każdym zakątku Unii Europejskiej. Gratulujemy Wam udziału w tej inicjatywie; jest ona wielkim sukcesem zarówno waszym, jak i państw, które reprezentujecie, a także krokiem w kierunku bardziej włączającej Europy.

Zasady edukacji włączającej, czyli obejmującej wszystkie dzieci i całą młodzież ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zostały ustalone w roku 1994 w Salamance, w wyniku długoletnich prac i dyskusji ekspertów z całego świata. Na co dzień za rozwój edukacji włączającej i jej wdrażanie odpowiadają nauczyciele, personel wspomagający i specjaliści. Ich praca skupia się na odnajdywaniu przeszkód, barier, przesądów, trudności technicznych i społeczno-ekonomicznych, jak również na poszukiwaniu rozwiązań wspomagających proces włączania w edukację.

Edukacja włączająca to nieustannie ewoluujący proces, który nie może zostać raz na zawsze „zamknięty”, ponieważ stale zmieniają się cele, jakim ma służyć. Konieczność zmian wynika nie tylko z faktu zaistnienia nowych palących potrzeb i oczekiwań społecznych, ale także w związku z rozwojem wiedzy i dostępnością nowych technologii.

Myślę, że wszystkie kraje Unii Europejskiej, niezależnie od bardzo różnych punktów wyjścia, stają dziś wobec podobnych wyzwań w trzech obszarach. Pierwszym jest wysiłek, jaki należy nieustannie wkładać w przygotowanie nauczycieli i personelu wspomagającego do pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Drugim jest poprawa warunków materialnych i technicznych szkół, do których przyjmowani są uczniowie z SPE. Trzecim w końcu jest

rozwój metod, materiałów i narzędzi nauczania pozwalający wykorzystać potencjał zaawansowanych technologii.

Nowoczesne techniki informatyczne i komunikacyjne stwarzają możliwości dostępu do informacji i wiedzy, o jakich dotychczas nie można było nawet marzyć; ten potencjał należy wykorzystać i rozwijać przy wsparciu władz wszystkich państw.

Inicjatywa, dzięki której jesteśmy dziś razem, jest naprawdę wyjątkowa, gdyż angażuje uczniów ze specjalnymi potrzebami w proces kształtowania własnej edukacji; pozwala im się wypowiedzieć, poszerza debatę i wzbogaca naszą świadomość, każąc szukać rozwiązań uwzględniających oczekiwania i wyobrażenia młodzieży, której bezpośrednio dotyczą.

Wasz [młodzieży] wkład przyczyni się do poprawy warunków kształcenia młodzieży ze specjalnymi potrzebami w Europie. Na tym też polega innowacyjność przedsięwzięcia, w którym uczestniczymy. Jeszcze raz gratuluję wszystkim zaangażowanego uczestnictwa, celów, jakie sobie postawiliście, i sukcesów, jakie każdy z was osiągnie. Wasze sukcesy są także naszymi sukcesami. To właśnie sukcesy każdego ucznia i studenta ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uzasadniają wysiłek, jaki włożyliście w to spotkanie. Życzę wam spełnienia marzeń. Życzę także, aby dzisiejsza praca była owocna, a jej rezultaty okazały się pomocne w realizacji naszych zadań. Dziękuję bardzo za uwagę.”

Refleksje przedstawione przez przedstawicieli młodzieży

Podczas sesji plenarnej w Parlamencie Portugalii reprezentanci młodzieży przedstawili wszystkim uczestnikom Wysłuchania zagadnienia, które poprzedniego dnia przedyskutowali w grupach odpowiadającym określonym poziomom kształcenia.

Poniżej bardziej szczegółowo przedstawiamy kwestie poruszone przez młodzież. Zachowaliśmy przy tym porządek odpowiadający pytaniom, na jakie odpowiedzieć mieli przedstawiciele młodzieży wraz ze swoimi kolegami w ramach przygotowań do Wysłuchania:

- Najważniejsze **zmiany na lepsze** w systemie edukacji oraz najpoważniejsze **wyzwania** związane z procesem kształcenia.
- Opinie i poglądy młodych ludzi na temat **edukacji włączającej**.
- Najważniejsze przeszkody, które należałoby usunąć, aby młodzież mogła zrealizować swoje **zamierzenia**.

Co ważne, delegaci zgodnie stwierdzili, że konkluzje, do jakich doszli uczestnicy Wysłuchania w roku 2003, oraz przedstawiony przez nich opis trudności i przeszkód, z jakimi musieli się borykać, nie straciły wcale na aktualności, pomimo pewnych zmian na lepsze.

W tekście zamieszczono cytaty z wypowiedzi młodych ludzi, aby dobitnie zilustrować poglądy, jakie pojawiały się podczas wewnątrzgrupowych dyskusji.

Refleksje wyrażone przez przedstawicieli szkół średnich ogólnokształcących

Większość przedstawicieli szkół średnich wywodziła się z włączających szkół masowych.

Podczas dyskusji w grupach młodzież reprezentująca szkoły ponadpodstawowe dała wyraz ogólnemu zadowoleniu z dostępnej im edukacji. Uczniowie zgodnie stwierdzili, że podczas ich szkolnej kariery wiele **zmieniło się na lepsze**.

Uczestnicy Wystuchania podkreślali, że wciąż aktualnym **wyzwaniem** pozostaje ogólnodostępność edukacji; problem ten dotyczy z jednej strony architektonicznej dostępności budynków, z drugiej zaś stopnia dostępności podręczników i pomocy naukowych, które byłyby „przyjazne” dla użytkowników ze specjalnymi potrzebami; niestety, wielu uczniów napotyka bariery w tym zakresie. Jak zauważyła Karin, „współczesne szkoły nie są w pełni otwarte na niepełnosprawność o różnym podłożu, np. na niewidomych i niedowidzących.”

Narzędzia wspomagające, takie jak komputery, kamery cyfrowe, mikrofony itp., odgrywają istotną rolę w edukacji uczniów z SPE. Niestety, często brakuje odpowiedniej ilości potrzebnych urządzeń, albo też nie ma ich wcale. Zdarza się również, że młodzi ludzie i ich rodziny nie wiedzą, jak uzyskać dostęp do tych niezbędnych udogodnień.

Dostępna edukacja oznacza także możliwość korzystania z pomocy asystentów i personelu wspomagającego. Problemem pozostaje fakt, że czasem jedynymi osobami, które mogą udzielić potrzebnego wsparcia pozostają koledzy ucznia ze specjalnymi potrzebami.

Przedstawiciele młodzieży mocno podkreślali rolę, jaką odgrywa nastawienie nauczycieli. Nauczyciele powinni zwracać uwagę na wszystkie specjalne potrzeby swoich uczniów. „Nauczyciele powinni pamiętać, że mają w klasie uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami,

uczniów prezentujących odmienne style uczenia się”, stwierdziła Simone. Niemniej jednak pomoc udzielana uczniowi nie powinna przeradzać się w nadopiekuńczość. Nauczyciele powinni zostać odpowiednio przeszkoleni, aby lepiej poznać i zrozumieć specjalne potrzeby edukacyjne.

Edukacja włączająca pojawiała się w dyskusjach jako interesująca opcja, mająca dla młodzieży duże znaczenie.

Młodzież ze szkół średnich zwróciła uwagę na ważny, i bardzo pozytywny, aspekt edukacji włączającej: dzięki niej spotykać się mogą bardzo różne osoby, a to dobrze wpływa na nabywanie umiejętności społecznych przez wszystkich uczniów. Jest to więc korzystne dla wszystkich zaangażowanych stron. Edukacja włączająca jest także, w pozytywnym sensie tego słowa, większym wyzwaniem niż edukacja specjalna; jak zauważyła Márton: „edukacja włączająca jest bardzo skuteczną, ponieważ dzięki niej napotykamy rzeczywiste problemy, i uczymy się je rozwiązywać.”

Jednocześnie młodzi ludzie podnieśli też problemy, które pojawiają się w związku z edukacją włączającą. Aude podsumowała je następująco: „edukacja włączająca była zarazem najstraszniejszym i najpiękniejszym wyzwaniem, z jakim przyszło mi się zmierzyć.” Chociaż edukacja włączająca dobrze wpływa na pozaszkolne kontakty towarzyskie, to w szkole mogą pojawić się napięcia w relacjach pomiędzy uczniami ze specjalnymi potrzebami i uczniami,

k którzy takich problemów nie mają. „Edukacja włączająca wydaje się najlepszym rozwiązaniem, ale wiele szkół nadal nie posiada ani odpowiednich środków, ani kadry, aby tę ideę wprowadzić w życie”, zauważył Alfred.

Także brak odpowiedniego przygotowania nauczycieli pracujących w średnich szkołach masowych, niedostatek informacji na temat potrzeb uczniów, a także brak właściwego zaplecza w tych instytucjach, stwarzają bariery dla uczniów ze specjalnymi potrzebami.

Przedstawiciele młodzieży stwierdzili, że edukacja włączająca jest dobrym rozwiązaniem, o ile zapewnione jest odpowiednie wsparcie, a proces nauczania przebiega w optymalnych warunkach.

Zgodzili się także co do tego, że edukacja powinna przygotowywać do życia w normalnym świecie. Jak zauważyła Anna Maria i Christopher, „edukacja to uczenie się, że poradzisz sobie z czymś, co wcześniej wydawało ci się niemożliwe.” Delegaci postulowali, by dano im prawo wyboru uczęszczania do szkoły masowej.

Odnosząc się do **przyszłości** większość przedstawicieli szkół średnich wyrażała chęć kontynuowania nauki i podjęcia studiów uniwersyteckich. Martwili się o to, czy będą mogli wybrać kierunek kształcenia, który naprawdę ich interesuje; nie chcieli, aby wybór został ograniczony z powodu ich potrzeb edukacyjnych, braku odpowiedniego wsparcia, czy też braku przystosowania szkół wyższych do potrzeb studentów z SPE. Niektórzy wyrażali też obawy w związku z uprzedzeniami panującymi w sektorze szkolnictwa wyższego, a także na rynku pracy.

Przedstawiciele szkół średnich wyrazili pragnienie, by to oni sami mogli decydować o swoim dalszym życiu. Do tego potrzebne jest przełamanie izolacji społecznej i uzyskanie takich samych możliwości, jakimi cieszą się osoby bez SPE.

Refleksje przedstawicieli szkolnictwa zawodowego

Większość przedstawicieli szkół zawodowych wywodziła się ze szkolnictwa masowego. Część z nich uczęszczała zarówno do szkół masowych jak i specjalnych, a tylko niewielu – wyłącznie do szkół

specjalnych. Warto przy tym wspomnieć, że ta grupa reprezentowała znacznie szersze spektrum specjalnych potrzeb edukacyjnych, aniżeli dwie pozostałe.

W zasadzie wszyscy przedstawiciele młodzieży z tej grupy wyrażali przekonanie, że ich prawa nie zawsze (i w niewystarczającym stopniu) brane są pod uwagę i szanowane. Postulowali też, by z powodu ich niepełnosprawności nie traktowano ich łagodniej czy też w sposób protekcyjny. Fabien, Séverine i Fabio wyrazili to wprost: „czujemy się tacy sami jak koledzy, ale, niestety, czasem potrzebujemy wsparcia ... Chcemy, aby ufano nam i nas szanowano. Nie chcemy być traktowani jak niepełnosprawni.” Wedle słów Mitji „musimy wzajemnie się zaakceptować, niezależnie od tego, jak wyglądamy, jaka jest nasza wiedza, co jesteśmy w stanie zrobić, a czego nie. Wówczas w naszym społeczeństwie będzie więcej równości.”

Większość uczestników miała dobre zdanie na temat swoich szkół i nauczycieli, jednocześnie jednak zwrócili oni uwagę na szereg istotnych kwestii związanych z obszarami, w których należałoby dokonać **zmian na lepsze**. Niektórzy z obecnych mieli trudności z uzyskaniem potrzebnego im wsparcia. Zdarza się także, że nauczyciele nie posiadają wystarczającej wiedzy, albo nie wykazują wystarczającego zainteresowania poznaniem potrzeb swoich uczniów. Czasem też nie można uzyskać właściwej pomocy.

„Nauczyciele powinni wyjaśniać wykładany materiał na wiele różnych sposobów, aby uczniowie mogli dobrze go zrozumieć”, powiedzieli Iro i Vassilis.

W toku dyskusji stało się jednak oczywiste, że nie da się zapewnić wsparcia odpowiednio wysokiej jakości, o ile nie potraktuje się poważnie istniejących różnic pomiędzy uczniami.

Jak powiedziała Amy: „młodzi ludzie powinni mieć możliwość uczenia się w swoim własnym tempie, tak, aby nauka sprawiała im przyjemność, a kształcenie przynosiło satysfakcję.”

Gorąco dyskutowany był problem dostępności transportu publicznego oraz dostępności architektonicznej budynków; obszary te uznano za poważne **wyzwanie**.

Wszyscy przedstawiciele szkół masowych mocno popierali ideę **edukacji włączającej**. „W szkołach masowych uczymy się przedmiotów wykładanych na wysokim poziomie. Dzięki temu gromadzimy kapitał na przyszłość, przygotowując się do pracy w świecie ludzi słyszących”, powiedział Steven. Wielu uczniów szkół specjalnych wyrażało poparcie dla edukacji włączającej uznając ją za najlepsze rozwiązanie, ale nieliczna grupa wołała kształcić się w lepiej zabezpieczonym środowisku. Panowała natomiast pełna zgodność co do tego, że uczeń powinien mieć wolność wyboru typu szkoły. Wybór ten nie może być narzucany z zewnątrz, powinien natomiast w pełni uwzględniać sytuację osobistą ucznia oraz zapewniać odpowiednio szeroki wachlarz możliwości.

Przedstawiciele tej grupy młodzieży chcieliby w **przyszłości** prowadzić możliwie najbardziej samodzielne życie. Wszyscy pragnęli też kontynuować naukę, i zastanawiali się nad perspektywami przyszłego zatrudnienia. Zasugerowali przy tym, że nie mają takich samych szans, co ich zdrowi koledzy.

Podsumowując możemy powiedzieć, że młodzi ludzie pewni byli swoich możliwości i jasno formułowali oczekiwania, nie mieli jednak pewności co do tego, czy szkoła, i społeczeństwo jako takie, dostrzegają ich prawdziwy potencjał.

Refleksje przedstawicieli szkolnictwa wyższego

Na początku należy odnotować, że w grupie reprezentującej studentów szkół wyższych udział osób niewidomych i niedowidzących był znacznie większy niż w pozostałych grupach. Znalazło to odzwierciedlenie w poruszanych problemach, z których wiele koncentrowało się wokół tej szczególnej niepełnosprawności.

Przedstawiciele studentów odnotowali **poprawę** w zakresie dostępu do informacji dla osób niewidomych i niedowidzących – zawdzięczamy ją komputerom i upowszechnieniu sieci internetowej, oraz książek cyfrowych i nagrań. Pozostali reprezentanci zauważyli pozytywną zmianę we wzroście świadomości społecznej na temat niepełnosprawności. Problem mobilności oraz przystosowania budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych coraz częściej staje się przedmiotem debaty publicznej. Godny odnotowania jest również fakt, że łatwiej dziś uzyskać pomoc ze strony asystentów, wolontariuszy i kolegów.

Studenci zwrócili też uwagę na szereg wyzwań, z których większość wiązała się z wspomnianymi wcześniej pozytywnymi zmianami. Czasem dostęp do informacji uzależniony bywa od wielu różnych czynników, np. długiego okresu oczekiwania na dostarczenie nowych komputerów, ograniczonej ilości nagrań i książek cyfrowych, a w przypadku Internetu – nieprzystosowania nowych przeglądarek do

potrzeb osób niewidomych.

Choć wiele materiałów dydaktycznych używanych na uniwersytetach przygotowują i wydają same uczelnie, dzięki czemu mają one możliwość zapewnienia odpowiednich pomocy niewidomym i niedowidzącym, to jednak odpowiednio przystosowanych materiałów jest wciąż zbyt mało. Jak stwierdziła Maarja, „przedmioty ogólne, do których przygotowanie wymaga lektury wielu książek, stanowią dla nas problem. Prześladował mnie on już w szkole, gdzie zawsze brakowało książek w alfabecie Braille'a i nagrań.”

Podniesiono także kwestię ograniczonego wyboru kierunku studiów, spowodowanego nieprzystosowaniem budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz brakiem wsparcia i pomocy technicznej. Problem ten dobrze opisuje Gabriela: „osoby niepełnosprawne wybierając szkołę muszą kierować się dostępnością sal wykładowych, a nie własnymi zainteresowaniami ... Chcemy wybierać to, co nas interesuje, a nie to, co jest dostępne.”

Przedstawiciele studentów stwierdzili, że często muszą brać inicjatywę we własne ręce, aby pomóc uczelni, na której studiują, ponieważ ich koledzy, nauczyciele, i pracownicy administracji nie zawsze wiedzą, jakie wsparcie jest im potrzebne.

Zwrócono także uwagę na wyzwania dotyczące możliwości przyszłego zatrudnienia osób z SPE. Nastawienie pracodawców oraz problemy z dostępnością architektoniczną budynków stanowią często barierę w wejściu takich osób na rynek pracy na zasadach równego traktowania.

Przygotowując zalecenia, studenci wskazywali na konieczność lepszego przeszkolenia nauczycieli oraz zwiększenia dostępności wyspecjalizowanego personelu wspomagającego. Za istotne obszary wymagające dalszych zmian na lepsze uznano także: wzrost dostępności dodatkowych środków; stworzenie miejsc, w których mogliby się spotykać studenci niepełnosprawni; posługiwanie się przez wykładowców zrozumiałym językiem; obniżenie liczebności grup studenckich; oraz upowszechnienie instytucji nauczyciela wspomagającego obecnego podczas zajęć. „Niepełnosprawność ma bardzo różne oblicza. Ważne są nie tyle abstrakcyjnie pojęte

‘potrzeby niepełnosprawnych’, lecz potrzeby każdej konkretnej osoby”, powiedziała Diana.

Przedstawiciele studentów zgodzili się, że **edukacja włączająca** najlepiej przygotowuje do dalszego życia. Dla niektórych z nich studia na uczelni były pierwszym zetknięciem z edukacją masową. Edukację włączającą uznali za pierwszy krok w stronę integracji ze społeczeństwem.

Pod dyskusję poddano także pomysł przekształcenia szkół specjalnych w centra wspierające. Połączenie edukacji włączającej ze zindywidualizowanymi, specjalistycznymi formami wsparcia uznane zostało za najlepszy sposób przygotowania do podjęcia studiów wyższych. Przedstawiciele studentów byli zgodni co do tego, że możliwość kształcenia w środowisku włączającym od najwcześniejszego etapu edukacji czyni osoby ze specjalnymi potrzebami silniejszymi i bardziej niezależnymi, oraz daje im poczucie pewności siebie.

W odniesieniu do przyszłości szczególnie nacisk położono na bariery wynikające z negatywnego nastawienia i braku wiedzy w społeczeństwie. Zmiana podejścia do osób niepełnosprawnych polegająca na postrzeganiu ich nie tyle przez pryzmat ich braków, co potencjału, umiejętności i mocnych stron, wymaga wielkiego wysiłku i cierpliwości. Przedstawiciele studentów sugerowali, by to osoby niepełnosprawne robiły pierwszy krok, choć wymaga to z ich strony większej odwagi i pewności siebie w porównaniu z sytuacją ich zdrowych kolegów. Kaisu stwierdził w podsumowaniu, że „dobrze jest wiedzieć, co nas czeka, nawet jeżeli jest to trudne.”

Fragment przemówienia pana Valtera Lemos, portugalskiego Sekretarza Stanu ds. Edukacji

Podczas sesji zamykającej Wysłuchanie Europejskie pan Valter Lemos, Sekretarz Stanu ds. Edukacji, powiedział, co następuje:

„Pragnę zwrócić się do zebranej tu młodzieży, aby pogratulować jej zapału, z jakim dziś pracowała. Jestem głęboko przekonany, że młodzi ludzie, których wypowiedzi słyszeliśmy dziś w Parlamencie Portugalii, wnieśli znaczący wkład w rozwój prawdziwie włączającego szkolnictwa w całej Europie.

Oczywiście, wszyscy zdajemy sobie sprawę z tego, że nie może być prawdziwej demokracji bez „szkoły dla wszystkich”; jestem przekonany, że wkład, jaki każdy z was wniósł w wykonaną dzisiaj pracę będzie miał historyczne znaczenie, że nie tylko wytyczy drogę do realizacji postulatu szkolnictwa włączającego, ale także wskaże instrumenty, jakich do realizacji tego celu należy użyć. Jesteśmy wam wdzięczni za wykonaną tu pracę.

Chciałbym także zwrócić się do polityków i decydentów, którzy będą korzystać z wyników wykonanej dziś przez was pracy. My, politycy i decydenci, poprosiliśmy was o wyrażenie waszych opinii i mieliśmy okazję ich wysłuchać. Teraz mamy obowiązek zadbać o to, by wasze postulaty zostały wprowadzone w życie.

Kończąc, chcę wam obiecać, że wasza praca będzie kontynuowana. Prezydencja Unii Europejskiej zobowiązała się do wydania, we współpracy z Europejską Agencją Rozwoju Edukacji Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami, dokumentu, który posumuje przedstawione dziś doświadczenia i propozycje, i który będzie służył jako punkt odniesienia. Mamy nadzieję, że rekomendacje zaaprobowane 17 września 2007 roku w Parlamencie Portugalii w Lizbonie wytyczą drogę ku naprawdę włączającemu systemowi szkolnictwa.

To, że mogliśmy was gościć przez te dwa dni tutaj, w Portugalii, to dla nas prawdziwy przywilej; zapamiętamy włożony przez was wysiłek jako krok w stronę szkoły dla wszystkich – szkoły naprawdę demokratycznej. Powodzenia!”

Deklaracja Lizbońska

Wszystkie najważniejsze kwestie, jakie podnieśli przedstawiciele młodzieży podczas Wysłuchania, dały podstawę do sformułowania dokumentu będącego najważniejszym owocem tego wydarzenia, a mianowicie Deklaracji Lizbońskiej: „Edukacja włączająca z punktu widzenia młodzieży”.

Deklaracja przedstawia typowe problemy, zgłaszane przez wszystkich przedstawicieli młodzieży. Mocno podkreśla ich prawo do szacunku, do równych szans, i współuczestniczenia w decyzjach, które ich dotyczą.

Deklaracja podkreśla opinie młodzieży na temat zysków płynących z przebywania w środowisku włączającym: jest ono korzystne dla wszystkich uczniów i studentów, zarówno tych ze specjalnymi potrzebami, jak i zdrowych; pozwala ono także na nabycie większych umiejętności społecznych; to najlepsze rozwiązanie, o ile spełnione zostaną warunki konieczne dla powodzenia tej formy kształcenia.

Deklaracja zwraca też uwagę na dalszą konieczność poprawy w zakresie mobilności i pełnej dostępności edukacji. Będzie ona możliwa tylko wówczas, gdy uwzględnione zostaną zróżnicowane potrzeby różnych osób.

Deklaracja Lizbońska stanowi wyjątkowy wkład w debatę, jaka toczy się wokół edukacji włączającej, ponieważ wyraża wspólny pogląd samych zainteresowanych – młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Mamy nadzieję, że bardzo klarowny przekaz ze strony młodzieży, zawarty w Deklaracji, a także w niniejszym dokumencie, stanie się inspiracją w dalszej pracy decydentów i pracowników sektora oświaty.

Poniżej prezentujemy pełny tekst Deklaracji; został on także dołączony do niniejszego dokumentu w postaci osobnej ulotki.

Edukacja włączająca z punktu widzenia młodzieży

17 września 2007 roku w ramach portugalskiej prezydencji Unii Europejskiej portugalskie Ministerstwo Edukacji we współpracy z Europejską Agencją Rozwoju Edukacji Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami zorganizowało przesłuchanie publiczne Parlamentu

Europejskiego: „Głos młodych: Wychodząc naprzeciw różnorodności w edukacji”.

Propozycja uzgodniona przez przedstawicieli młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi z 29 krajów¹ uczących się w szkołach średnich, zawodowych oraz na uczelniach wyższych, stała się podstawą dokumentu zatytułowanego Deklaracja Lizbońska „Edukacja włączająca z punktu widzenia młodzieży”. Deklaracja stanowi wyraz poglądów, jakie młodzież przedstawiła w Lizbonie podczas sesji plenarnej w Assembleia da República mówiąc o swoich prawach, potrzebach, wyzwaniach oraz zaleceniach, jakie powinny być spełnione aby skutecznie wdrożyć edukację włączającą.

Deklaracja wpisuje się w tematykę wcześniejszych oficjalnych dokumentów wydanych przez Unię Europejską i gremia międzynarodowe dotyczących edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami, takich jak „Rezolucja Rady dotycząca integracji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w systemie szkolnictwa masowego” (RE, 1990); „Deklaracja z Salamanki oraz Wytyczne dla działań w zakresie specjalnych potrzeb edukacyjnych” (UNESCO, 1994); „Karta Luksemburska” (Program Helios, 1996); „Rezolucja Rady dotycząca równego traktowania niepełnosprawnych uczniów i studentów w zakresie edukacji i szkoleń” (RE, 2003); „Konwencja Praw Osób Niepełnosprawnych” (ONZ, 2006).

Młodzi Ludzie zgodnie przedstawili swoje PRAWA:

- Mamy prawo, by nas szanowano i nie dyskryminowano. Nie chcemy litości; oczekujemy szacunku należnego osobom, które w przyszłości staną się dorosłe i będą musiały żyć oraz pracować w normalnym środowisku.
- Mamy prawo do takich samych możliwości rozwoju jak każdy inny człowiek oraz do wsparcia dostosowanego do naszych potrzeb. Powinno się respektować potrzeby każdego z nas.
- Mamy prawo do podejmowania decyzji i dokonywania wyborów we własnym imieniu. Nasze głosy powinny być wysłuchane.
- Mamy prawo do samodzielnego życia. Chcemy zakładać rodziny.

¹ Austria, Belgia (Flandria i Wspólnota francuska), Bułgaria, Cypr, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Islandia, Litwa, Luksemburg, Łotwa, Malta, Niemcy, Norwegia, Polska, Portugalia, Republika Czeska, Rumunia, Słowenia, Szwajcaria, Szwecja, Węgry Włochy, Zjednoczone Królestwo.

Chcemy również, by nasze mieszkania były dostosowane do naszych potrzeb. Wielu z nas myśli o podjęciu studiów uniwersyteckich. Pragniemy też pracować, a nie – pozostawać w izolacji społecznej.

- Każdy członek społeczeństwa powinien być świadomy naszych praw, rozumieć je i szanować.

Młodzi Ludzie jasno wskazali najważniejsze ZMIANY NA LEPSZE, jakie dostrzegli w czasie swojej edukacji:

- Zazwyczaj otrzymujemy wystarczające wsparcie w procesie kształcenia, ale potrzebny jest dalszy postęp w tym zakresie.

- Poprawia się dostępność architektoniczna budynków. Zagadnienia dotyczące mobilności oraz dostępności budowanych obiektów coraz częściej stają się przedmiotem dyskusji i debaty publicznej.

- Niepełnosprawność jest coraz częściej dostrzegana przez społeczeństwo.

- Rozwija się komputerowe wspomaganie edukacji. Dostępne są także dobrze zaprojektowane książki elektroniczne.

Młodzi Ludzie zwrócili uwagę na następujące POTRZEBY i WYZWANIA:

- Potrzeby związane z dostępnością są bardzo zróżnicowane. Różne są także bariery, jakie napotykają osoby o odmiennych specjalnych potrzebach, czy to w trakcie edukacji, czy to uczestnicząc w życiu społecznym, np.:

- podczas lekcji i egzaminów niektórzy z nas potrzebują więcej czasu;

- czasem potrzebujemy, by w czasie lekcji wspomagał nas asystent osobisty;

- potrzebujemy odpowiednio przystosowanych materiałów nauczania, do których powinniśmy mieć dostęp w tym samym czasie, gdy nasi sprawni koledzy korzystają z przeznaczonych dla nich pomocy.

- Swoboda wyboru kierunków kształcenia bywa ograniczona dostępnością architektoniczną budynków, niewystarczającym zapleczem technicznym i dostępnością materiałów (sprzętu czy książek).

- Potrzebujemy kształcić się na takich kierunkach i zdobywać takie umiejętności, które są dla nas przydatne oraz będą pomocne w dalszym życiu.

-
-
- Przez cały okres nauki w szkole potrzebujemy precyzyjnych porad na temat przyszłych możliwości zatrudnienia – porad, które uwzględniałyby nasze indywidualne potrzeby.
 - Wiedza na temat niepełnosprawności jest nadal niewystarczająca. Nauczyciele, inni uczniowie oraz niektórzy rodzice czasem przejawiają wobec nas negatywne nastawienie. Ludzie sprawni powinni wiedzieć o tym, że do osoby niepełnosprawnej można wprost zwrócić się z pytaniem, czy potrzebuje pomocy.

Młodzi Ludzie dali wyraz swoim poglądom na temat EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ:

- To bardzo ważne, aby każdy mógł swobodnie decydować, gdzie chce się kształcić.
- Edukacja włączająca najlepiej sprawdza się, gdy mamy zapewnione odpowiednie warunki. Należy więc zapewnić nam odpowiednie wsparcie, materiały, oraz wykwalifikowanych nauczycieli. Potrzebujemy nauczycieli zaangażowanych w swoją pracę.
- Takich, którzy dobrze znają i rozumieją nasze potrzeby, a także otwarcie z nami o nich rozmawiają. Powinni być także dobrze wykształceni i przez cały okres nauki w szkole wspólnie koordynować podejmowane działania.
- Dostrzegamy wiele zalet edukacji włączającej: dzięki niej nabywamy więcej umiejętności społecznych, zdobywamy szersze doświadczenie i uczymy się radzić sobie w rzeczywistym świecie; potrzebujemy kontaktów zarówno ze sprawnymi jak i niepełnosprawnymi kolegami.
- Edukacja włączająca połączona ze zindywidualizowanym, specjalistycznym wsparciem stanowi najlepsze przygotowanie do studiów wyższych. Przydatne byłyby także wyspecjalizowane centra, które służyłyby nam pomocą oraz właściwie przekazywały uczelniom wyższym informacje o niezbędnych dla nas formach pomocy.
- Edukacja włączająca przynosi korzyści nie tylko nam, ale wszystkim zaangażowanym stronom.

Młodzi Ludzie PODSUMOWALI:

Sami będziemy budować naszą przyszłość. Musimy więc pokonać nasze wewnętrzne bariery, a także bariery, które noszą w sobie osoby sprawne. Musimy wyjść poza naszą niepełnosprawność – wówczas świat bardziej się na nas otworzy.

Lizbona, Wrzesień 2007

Głos Młodych: Wychodząc naprzeciw różnorodności w edukacji stanowi podsumowanie Europejskiego Wystuchania młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, które zorganizowała Europejska Agencja Rozwoju Edukacji Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami we współpracy z portugalskim Ministerstwem Edukacji.

Wydarzenie to miało miejsce 17 września 2007 roku w Lizbonie, i odbyło się w ramach portugalskiej prezydencji Unii Europejskiej.

Niniejszy raport został przygotowany przez Agencję na podstawie wystąpień przedstawicieli młodzieży.

Deklaracja Lizbońska: „Edukacja włączająca z punktu widzenia młodzieży” jest najważniejszym owocem tego spotkania. Pełny tekst Deklaracji został zamieszczony w niniejszej publikacji, oraz dołączony do niej w postaci osobnej ulotki.